

Όλγα Κοζάνου Τσιάρα Γλύπτρια. Καθηγήτρια ΚΑΤΕΕ

ΚΑΤΕΕ

Σήμερα η μόνη Ανώτερη Κρατική Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών στην Ελλάδα είναι η Σχολή Γραφικών και Διακοσμητικών Τεχνών του ΚΑΤΕΕ Αθήνας, που χωρίζεται στα τμήματα Τεχνολογίας Εκτυπώσεων, Διακοσμητικής και Γραφιστικής.

Για να εξετάσει κανείς σφαιρικά τα προβλήματα αυτής της Σχολής, τον χαρακτήρα και την ταυτότητά της, θα πρέπει να τα δει μέσα στο γενικότερο πρόβλημα της χρόνιας αδιαφορίας του κράτους για την καλλιτεχνική Παιδεία και ειδικά την εφαρμοσμένη, όπως επίσης και μέσα από το τεράστιο πρόβλημα που αφορά τον ίδιο τον θεσμό των ΚΑΤΕΕ.

Τα ΚΑΤΕΕ (Κέντρα Ανωτέρας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαιδεύσεως) είναι δημιούργημα της δικτατορίας. Ιδρύθηκαν το 1973 και χρηματοδοτήθηκαν κυρίως από τη Διεθνή Τράπεζα, που ανέθεσε και την κατάρτιση των πρώτων προγραμμάτων τους σε πολυτεχνείο της Καλιφόρνιας.

Σκοπός των ΚΑΤΕΕ ήταν η ανάπτυξη της Τεχνικής - Επαγγελματικής εκπαίδευσης για τη δημιουργία φθηνής αγοράς εργασίας αφ' ενός και η εκτόνωση της πιεστικής ανάγκης των νέων για μεταγυμνασιακές σπουδές αφ' ετέρου.

Στόχος της Διεθνούς Τράπεζας, που συνέβαλε αποφασιστικά στην ίδρυση των ΚΑΤΕΕ, είναι να υπαγορεύσει μιά αλλαγή του εκπαιδευτικού συστήματος, που ν'αντιστοιχεί στο οικονομικό μοντέλο που προσπαθεί να επιβάλει στις χώρες της περιφέρειας που επηρεάζει.

Έτσι η παρεχόμενη από τα ΚΑΤΕΕ Παιδεία προγραμματίστηκε να είναι λειτουργικά υποβαθμισμένη στο βαθμό που αυτό εξυπηρετούσε κυρίως το ντόπιο και πολυεθνικό οικονομικό κατεστημένο της χώρας.

Το θεσμικό πλαίσιο των ΚΑΤΕΕ με την αντιδημοκρατική του δομή, με πλήθος αντιφάσεων, ελλείψεων και λαθών στις επί μέρους διατάξεις του είναι κύρια υπεύθυνο για την κατιούσα πορεία της Τεχνικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα από το 1973 μέχρι σήμερα.

Ο νόμος 576/77 που τροποποίησε τον ιδρυτικό νόμο των ΚΑΤΕΕ δεν έλυσε τα προβλήματα, αντίθετα μάλιστα περιέπλεξε ακόμα τα πράγματα περισσότερο.

Με το παραπάνω θεσμικό πλαίσιο και χωρίς καμιά διαφορετική διάταξη υπαγορευμένη από την ιδιαιτερότητά τους, δημιουργήθηκαν το 1977 τα τμήματα Διακοσμητικής και Γραφιστικής και ενσωματώθηκαν στη Σχολή Γραφικών Τεχνών που λειτουργούσε ήδη από το 1973 με το τμήμα Τεχνολογίας Εκτυπώσεων. Έτσι η Σχολή έγινε Ανώτερα Σχολή Γραφικών και Διακοσμητικών Τεχνών, χωρισμένη σε τρία τμήματα κάτω από την ίδια στέγη και με την ίδια διεύθυνση.

Τα δύο νεότερα τμήματα έχουν βασικές διαφορές με το τμήμα Τεχνολογίας εκτυπώσεων, που είναι τμήμα εφαρμοσμένης Τεχνολογίας και όχι εφαρμοσμένης Τέχνης, όπως αυτά. Ενώ τα τμήματα Διακοσμητικής και Γραφιστικής έχουν χαρακτήρα καθαρά καλλιτεχνικό, καμιά διάταξη του νόμου δεν έχει γίνει για να εξυπηρετεί αυτό το χαρακτήρα. Τα τμήματα αυτά αντιμετωπίζονται ακόμα από το νόμο με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζονται και τα τμήματα των άλλων Σχολών που υπάγονται στο ΚΑΤΕΕ Αθήνας. Οι Σχολές αυτές είναι Σχολή Τεχνολόγων Μηχανικών, Σχολή Παραϊατρικών Επαγγελημάτων, Σχολή Στελεχών Επιχειρήσεων. Όλες αυτές οι Σχολές χωρισμένες σε πολλά τμήματα συστεγάζονται στο Κτίριο του ΚΑΤΕΕ Αθήνας.

Το κτίριο αυτό τεράστιο και κακοσυντηρημένο είναι ένα από τα βασικά προβλήματα του ΚΑΤΕΕ γενικά και της Σχολής Γραφικών και Διακοσμητικών Τεχνών ειδικότερα. Όταν έγινε, έγινε με σκοπό να στεγάσει τους μισούς σπουδαστές απ'όσους στεγάζει σήμερα, με αποτέλεσμα η κατάσταση από άποψη χώρου να είναι ασφυκτική τόσο στις αίθουσες διδασκαλίας όσο και στους κοινόχρηστους χώρους. Τα περισσότερα τμήματα έχουν 40 και περισσότερους σπουδαστές που είναι αδύνατο να χωριστούν σε μικρότερα τμήματα γιατί δεν υπάρχουν αίθουσες διδασκαλίας. Η Σχολή λειτουργεί από το πρωί μέχρι το βράδυ και δεν υπάρχει δυνατότητα να δημιουργηθούν πρωινά και απογευματινά τμήματα, που θα εξυπηρέτουσαν τους εργαζόμενους σπουδαστές, γιατί δεν υπάρχουν αίθουσες διδασκαλίας, κατάλληλες για όλα τα τμήματα, με αποτέλεσμα άλλα τμήματα να πρέπει να μπαίνουν πρωί και άλλα απόγευμα εναλλάξ.

Είναι χαρακτηριστικό ότι όταν δημιουργήθηκαν τα τμήματα Γραφιστικής και Διακοσμητικής το 1977 είχαν στη διάθεσή τους μόνο μία αίθουσα.

Από τότε βέβαια μέχρι σήμερα κτίστηκε ένας ολόκληρος όροφος με σχεδιαστήρια και αίθουσες αρκετά λειτουργικές, το πρόβλημα όμως παραμένει ακόμα οξύ. Δεν υπάρχουν ακόμα κατάλληλες αίθουσες Ελευθέρου Σχεδίου και Χρώματος, αίθουσα πλαστικής, ξυλουργείο για τους Διακοσμητές, κατάλληλη αίθουσα προβολών, αίθουσα βιβλιοθήκης, γραφεία για τους περισσότερους καθηγητές κ.ά.

Οξύ είναι επίσης και το πρόβλημα της καθαριότητας. Όλη η Σχολή με 600 και πλέον σπουδαστές έχει στη διάθεσή της μόνο μία καθάριστη, με αποτέλεσμα οι συνθήκες υγιεινής, και η αισθητική του χώρου να είναι απαράδεκτες.

Τα προγράμματα σπουδών των τμημάτων Διακοσμητικής και Γραφιστικής είναι άμεσα συνδεδεμένα με το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τα τμήματα αυτά, το πρόβλημα των εισαγωγικών εξετάσεων.

Όταν δημιουργήθηκαν τα τμήματα το 1977 οι σπουδαστές εξετάστηκαν για να μπουν σ'αυτά, στα μαθήματα: Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία, Έκθεση ιδεών και Γραμμικό σχέδιο. Το Ελεύθερο σχέδιο δεν υπήρχε καν στις εισαγωγικές εξετάσεις, με αποτέλεσμα οι σπουδαστές να είναι εντελώς απληροφόρητοι για τον καλλιτεχνικό χαρακτήρα των τμημάτων και οι περισσότεροι εντελώς ακατάλληλοι να φοιτήσουν σ'αυτά.

Ύστερα από επανηλημμένα διαβήματα προς το Υπουργείο Παιδείας των καθηγητών της Σχολής, το ελεύθερο σχέδιο μπήκε στις εισαγωγικές εξετάσεις, μαζί όμως με τα υπόλοιπα μαθήματα και χωρίς να έχει ειδικό συντελεστή, διότι δεν μπορούσε να γίνει εξαίρεση για τα δύο αυτά τμήματα, βάσει του γενικού νόμου για τα ΚΑΤΕΕ.

Έτσι το πρόβλημα στην ουσία δεν έχει αλλάξει, γιατί μπορεί να μπει κανείς στα τμήματα αυτά με βαθμό κάτω από τη βάση στο σχέδιο και πολύ καλούς βαθμούς στη φυσική και χημεία ...

Το μεγαλύτερο ποσοστό των εισαγομένων είναι σπουδαστές που έχουν αποτύχει να μπουν στην Αρχιτεκτονική και σπουδαστές που έρχονται από τα Τεχνικά Λύκεια με ειδικές διατάξεις. Ελάχιστοι, δηλαδή ένα ποσοστό 4-5% είναι αυτοί που έρχονται γιατί δεν μπήκαν στην ΑΣΚΤ. Ακόμα πιά λίγοι είναι αυτοί που έρχονται με σαφή επαγγελματικό προσανατολισμό και κατ'ευθείαν επιλογή. Οι περισσότεροι είναι εντελώς απληροφόρητοι για το είδος των σπουδών, που προτίθενται να κάνουν.

Έτσι τα προγράμματα σπουδών, που καταρτίστηκαν από το ίδιο το εκπαιδευτικό προσωπικό μετά την δημιουργία των τμημάτων (και ακόμα δεν έχουν εγκριθεί επίσημα από το Υπουργείο Παιδείας) είναι δύσκολο να εφαρμοστούν σωστά, ν'αναπτυχθούν και να βελτιωθούν ακόμα, γιατί υπάρχει έντονο το πρόβλημα της μη ανταπόκρισης των περισσότερων σπουδαστών, που μπήκαν στην Σχολή με λάθος εισαγωγικές εξετάσεις.

Βασική απαίτηση του συνόλου των καθηγητών των τμημάτων Διακοσμητικής και Γραφιστικής είναι ν'αλλάξουν οι εισαγωγικές εξετάσεις και οι υποψήφιοι σπουδαστές να εξετάζονται μόνο στο Ελεύθερο Σχέδιο, το Χρώμα, το Γραμμικό Σχέδιο και την Έκθεση ιδεών.

Εδώ όμως πρέπει να εξεταστεί το πρόβλημα σε σχέση με το πρόβλημα.

Έτσι οι υποψήφιοι σπουδαστές θα μπορούν να διακρίνουν καθαρά τον καλλιτεχνικό χαρακτήρα των τμημάτων, θα είναι σωστότερα προετοιμασμένοι

γιά το αντικείμενο των σπουδών τους και θα έχουν επιλέξει βάσει των ενδιαφερόντων και των ικανοτήτων τους.

Η διάρκεια των σπουδών, που είναι σήμερα τρία χρόνια, χωρισμένα σε έξι εξάμηνα, είναι μικρή για να μπορέσει να προετοιμάσει τους σπουδαστές για το αντικείμενο των σπουδών τους, να ξυπνήσει και να θερμάνει λανθάνοντα ενδιαφέροντα και παράλληλα να προσφέρει μια πλήρη αισθητική και τεχνική κατάρτιση.

Γι' αυτό η αλλαγή των εισαγωγικών εξετάσεων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη βελτίωση του επιπέδου σπουδών, μέσα από μιά σωστή ανάπτυξη και εφαρμογή των προγραμμάτων.

Το εκπαιδευτικό προσωπικό της Σχολής Γραφικών και Διακοσμητικών Τεχνών, όπως και το υπόλοιπο προσωπικό στα ΚΑΤΕΕ χωρίζεται στους παρακάτω κλάδους.

- α) κλάδος 22, καθηγητές, με προσόντα πτυχίο Ανωτάτης Σχολής, με οκταετή επαγγελματική πείρα, εξειδίκευση, τριετή διδακτική πείρα, καλή γνώση μιάς ξένης γλώσσας. Οι καθηγητές είναι οι μόνοι από το εκπαιδευτικό προσωπικό που εκλέγουν τη Διοίκηση της Σχολής, παίρνουν μέρος στη λήψη αποφάσεων που αφορούν τη Σχολή, εκλέγουν το εκπαιδευτικό προσωπικό της Σχολής μόνιμο και ωρομίσθιο.
- β) κλάδος 23, καθηγητές εργαστηρίου με προσόντα πτυχίο Ανωτάτης Σχολής, εξειδίκευση, τριετή επαγγελματική πείρα και καλή γνώση μιάς ξένης γλώσσας. Οι παραπάνω καθηγητές εργαστηρίου δεν αποκτούν τα προνόμια των καθηγητών ούτε όταν αποκτήσουν τα προσόντα που διαθέτουν ήδη αυτοί, δηλαδή την επαγγελματική πείρα και την τριετή διδασκαλία.
- γ) κλάδος 24, καθηγητές ξένων γλωσσών.
βοηθοί καθηγητές
- δ) κλάδος 26, με προσόντα Πτυχίο ΚΑΤΕΕ
- ε) κλάδος 27, βοηθητικό εργαστηριακό προσωπικό με προσόντα Μέσης Τεχνικής Σχολής.

Ο διαχωρισμός του προσωπικού σε τόσους πολλούς κλάδους δημιουργεί προβλήματα, ανισότητες και αντιθέσεις που πολλές φορές εμποδίζουν την ομαλή λειτουργία της Σχολής.

Ο διαχωρισμός επίσης του προσωπικού σε μόνιμο και ωρομίσθιο, είναι πηγή πολλών προβλημάτων. Οι ωρομίσθιοι καθηγητές δεν έχουν

κανένα δικαίωμα στη λήψη αποφάσεων για τα εκπαιδευτικά και άλλα προβλήματα της Σχολής, ζουν με τη συνεχή αβεβαιότητα της ανανέωσης ή μη της σύμβασης τους ανά εξάμηνο και τις περισσότερες φορές δεν πληρώνονται κανονικά, αλλά με καθυστέρηση πολλών μηνών εξ αιτίας ενός περίπλοκου λογιστικού συστήματος.

Στη Σχολή Γραφικών και Διακοσμητικών Τεχνών του ΚΑΤΕΕ Αθήνας διδάσκουν σήμερα 17 μόνιμοι και ωρομίσθιοι καθηγητές και καθηγητές εργαστηρίου, απόφοιτοι της ΑΣΚΤ. Οι καθηγητές αυτοί διδάσκουν κυρίως καθαρά καλλιτεχνικά μαθήματα (Ελεύθερο Σχέδιο, Χρώμα, Βασικό Σχέδιο, Πλαστική, Ιστορία της Τέχνης) υπάρχουν όμως και καθηγητές που διδάσκουν εξειδικευμένα μαθήματα (μεταξοτυπία, καλλιτεχνική βιβλιοδεσία κλπ).

Η επαγγελματική κατοχύρωση των αποφοίτων της Σχολής είναι ανύπαρκτη. Φέτος για πρώτη φορά δημιουργήθηκε στη ΣΕΛΕΤΕ μεταπτυχιακό τμήμα Παιδαγωγικών μαθημάτων, που επιτρέπει στους αποφοίτους της Σχολής που θα το παρακολουθήσουν, να επανδρώσουν σαν καθηγητές την Μέση Τεχνική εκπαίδευση. Επίσης υπάρχει διέξοδος των αποφοίτων στην Αρχιτεκτονική, ύστερα από ειδικές εισαγωγικές εξετάσεις.

Με την οικονομική κρίση των τελευταίων χρόνων, που ευνοεί την ανεργία, πολλοί απόφοιτοι της Σχολής Γραφικών και Διακοσμητικών Τεχνών είναι άνεργοι ή ασχολούνται με άλλα επαγγέλματα.

Ανακεφαλαιώνοντας και αξιολογώντας τα παραπάνω προβλήματα, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως οξύτερο είναι το πρόβλημα των εισαγωγικών εξετάσεων, που αν δεν λυθεί είναι αδύνατο να συζητά κανείς για βελτίωση του επιπέδου σπουδών.

Επίσης οξύ και πιεστικό είναι και το πρόβλημα του χώρου και του εξοπλισμού των αιθουσών διδασκαλίας.

Μέσα στα ειδικά αυτά προβλήματα, εμπεριέχεται και προβάλλει επιτακτικό τό θέμα της επανεξέτασης του ρόλου των ΚΑΤΕΕ και της ένταξης μέσα σ' αυτά μιάς Σχολής Εφαρμοσμένων Τεχνών.

Ο ρόλος των ΚΑΤΕΕ και η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου ήταν το κύριο θέμα των συσκέψεων που έγιναν στο Υπουργείο Παιδείας με τη συμμετοχή διαφόρων φορέων (Εμπροσώπων καθηγητών, σπουδαστών, συλλόγων αποφοίτων, επιμελητηρίων κλπ).

Ο νόμος 576/77 πρόκειται να καταργηθεί και ν' αντικατασταθεί από νέο νόμο πλαίσιο για τα ΚΑΤΕΕ που θα επανακαθορίζει το ρόλο τους σύμφωνα με τα σημερινά οικονομικο-κοινωνικά δεδομένα της χώρας.

Με το νέο νόμο θα πρέπει να γίνει πραγματικότητα η διακηρυγμένη θέση της Κυβέρνησης για αναβάθμιση της Τεχνικής Εκπαίδευσης και επαπέκταση του ρόλου και της φυσιογνωμίας της καθώς επίσης και η οργανική σύνδεση της με τις ανάγκες της παραγωγής και της οικονομίας.

Θα πρέπει να βελτιωθεί το επίπεδο σπουδών (Να συμπληρωθεί η υλικοτεχνική υποδομή, να προσαρμοστούν τα προγράμματα στα σύγχρονα δεδομένα της επιστήμης και Τεχνολογίας, να επιλέγεται εξειδικευμένο εκπαιδευτικό προσωπικό με αυξημένα προσόντα).

Θα πρέπει να κατοχυρωθεί το άσυλο και οι Ακαδημαϊκές ελευθερίες.

Τα ιδρύματα θα πρέπει να εποπτεύονται μόνο από το Υπουργείο Παιδείας, χωρίς άλλη εξάρτηση.

Πρέπει να υπάρξει ουσιαστική επαγγελματική κατοχύρωση των αποφοίτων. Και συμμετοχή όλων των φορέων και των σπουδαστών στη λήψη αποφάσεων για την εκπαιδευτική διαδικασία και τα όργανα διοίκησης.

Τα ειδικά προβλήματα που αφορούν την ΑΣΓΔΤ και τη θέση της μέσα στα νέα Ιδρύματα πρέπει να γίνουν θέμα μελέτης όλων των φορέων που σχετίζονται μ'αυτά. (Εκπαιδευτικών, αποφοίτων, σπουδαστών, εκπροσώπων παραγωγικών τάξεων κλπ) επίσης και του Καλλιτεχνικού επιμελητηρίου, του Υπουργείου Παιδείας, του Υπουργείου Έρευνας και Τεχνολογίας και του Υπουργείου Πολιτισμού.

Το θέμα πιστεύω πως είναι πολύ σοβαρό και σχετίζεται άμεσα με το γενικότερο θέμα της σχέσης Τέχνης και Τεχνολογίας και την μέχρι σήμερα υποτίμηση του ρόλου που μπορεί να παίξει η στενή σύνδεσή τους, στα πολιτιστικά μας πράγματα.

Η έλλειψη μιας Κρατικής Τριτοβάθμιας Σχολής Εφαρμοσμένων Τεχνών στην Ελλάδα είναι σε όλους γνωστή και οι επιπτώσεις φανερές. Τα εργαστήρια εφαρμοσμένων Τεχνών που λειτουργούν στην ΑΣΚΤ, με τα μέσα που διαθέτουν και τον περιορισμένο χρόνο σπουδών δεν έχουν την δυνατότητα να δώσουν πλήρη κατάρτιση στις εφαρμοσμένες Τέχνες, ειδικά στους τομείς της τεχνικής και της Τεχνολογίας.

Η δημιουργία μιάς τέτοιας Σχολής επιβάλλεται και προτείνω να εξεταστεί σοβαρά η δυνατότητα και αναγκαιότητα της υπαγωγής της στα νέα Τεχνολογικά Ιδρύματα.

Η Σχολή αυτή μπορεί να περιλαμβάνει τα τμήματα

Κεραμικής, Υφαντικής, Μετάλλου-Κοσμήματος, Συντήρησης έργων Τέχνης.

Στη Σχολή αυτή θα πρέπει να ενσωματωθούν και τα τμήματα Τεχνολογίας Εκτυπώσεως, Γραφιστικής και Διακοσμητικής.

Η Σχολή θα πρέπει να έχει σαν κύριο σκοπό την ανάπτυξη των εφαρμοσμένων Τεχνών στην Ελλάδα συντηρώντας και προωθώντας την παράδοση μέσα από τις σύγχρονες τεχνικές μεθόδους παραγωγής. Στόχος της θα είναι η αισθητική και ποιοτική βελτίωση των προϊόντων χρήσης, η αισθητική καλλιέργεια του λαού και η ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής Βιομηχανίας.

Το παράδειγμα του Μπαουχάουζ μας πληγώνει, θυμίζοντας μας πως πράγματα που εμείς ακόμα οραματιζόμαστε ήταν ήδη πραγματικότητα στη Γερμανία πριν από 50 χρόνια.

Απαραίτητες προϋποθέσεις για τη σωστή λειτουργία μιάς τέτοιας σχολής ενταγμένης στα Τεχνολογικά Ιδρύματα είναι:

Να υπάρξουν σαφείς ειδικές διατάξεις στο νέο νόμο πλαίσιο που ν'αφορούν ειδικά και κατ'εξαίρεση τη Σχολή λόγω της ιδιαιτερότητας της που οφείλεται στον καλλιτεχνικό της χαρακτήρα (π.χ. εισαγωγικές εξετάσεις).

Είναι απαραίτητο η Σχολή αυτή να στεγαστεί σ'ένα χώρο προσαρμοσμένο στις ανάγκες των τμημάτων, λειτουργικό και με τις απαραίτητες αισθητικές, περιβαλλοντολογικές προδιαγραφές.

Τα προγράμματα θα πρέπει να καταρτιστούν με βάση τα σύγχρονα δεδομένα για ελεύθερη δημιουργική έκφραση, αναζήτηση της μορφής μέσα από ένα συνεχή πειραματισμό, όξυνση της κριτικής ικανότητας μέσα από μια γενικότερη αισθητική καλλιέργεια και παράλληλα γνώση και τεχνική κατάρτηση στη χρήση των σχετικών υλικών και μέσων.

Μ'ένα σωστό προγραμματισμό και σαφείς διατάξεις στο νέο νόμο μιά Σχολή εφαρμοσμένων Τεχνών στα ΤΕΙ μπορεί να γίνει πραγματικότητα.

Μιά καλλιτεχνική Σχολή για προϊόντα χρήσης, για εφαρμογή της Τεχνολογίας μέσα από τις αρχές της αισθητικής, για μιά Τέχνη λειτουργική, που θ'αναπτύξει την επικοινωνία, θα συντηρήσει την παράδοση, θα βοηθήσει την οικονομία.

Μιά Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών που θα συμβάλει αποφασιστικά στην ανάπτυξη μιάς Τέχνης πραγματικά "λαϊκής".